

GURE TEATROA TA BESTE

Berrogei urte euskal-teatro lantegian ari natzaizuela. Aldi luze ortan amabost bat ogei komeri-lan aundi ta txiki, negartia bakanen bat, eta irritsuak geientsuenak ondu nai izan ditut. Ordaintzat bai sari pizar batzuek jaso ere; eta iñoiz jendearen txalo jotze ta goresmenak. Baiñan aitortu bear dut, orobat, euskerazko antzertia ez dala gure artean aintzakotzat artzen bestelako euskal literaturaz gertatu oi dan antzera.

Gure jardunak motzak bait dira “zine” ta televisioa’reñ garai ontan. Ajola gutxikoak nunbait.

Alaz guziaz, itzaurre gisa gure Teatroaz zerbait esan nai dizuet nere iritzia adieraziaz. Norberaren buruaz mintza bear onek lotsa pixka bat ematen dit arto-bero usaia ez bait da jendeen gogokoa izaten. Askotan, ordea, nai ta naiezkoa degu nabarmentzea besteek gure berri jakin dezaten. Ez ezen gertatu oi da zerbait ba giñala uste, eta bein bitartean gure lagunek ere ez gaituztela ezagutzen eta are gutxiago erbestekoek.

Nork ez ditu adiskideen ezpañetatik onelako itzak entzun: “Ez nuen uste onelako edo alako lanak egiña ziñanik”.

Eta elkarren ondoan bizituak izan beti! Zer ez da gertatuko oraingo gazteekin...? Auentzako doaz bada Teatro gaiz idaztera noan burutapen eta gogoetok.

Ez naiz batere asarretzen norbaitzuei nere teatro-tankera atsegin ez ba zaie. Ni baño aundiagoai uzkur egiten ba die ez da arritzekoa nere lantxoai muzin egin eta kaskar iriztea.

Ez da egun asko Erti arazoan bere burua maisutzat duen bati entzun niola: “Molière zentzugabea zala”. Beste bein musikazale batek aitortu zidan “Mozart ezin irentsi zuala”. Artean esaera zaa-rrak dionez: “Buru bezenbat aburu”.

Jakintsu ta ez jakinëk itzegiteko eskubidea dute. Eta maiz erri xeaq iritxi zuzenagoak ematen ditu bere xalotasunean adimen jantzi ta okituek baño. Ereñu baztergabea Teatrokoe! Zenbat landare ez

berdin ez dira bertan ernetzen! Lurbira guziko bizitzaren aña. Giza-
biotzen aberastasun guzia, bere erra, zalekeri, griña, gorroto, maita-
sun ta sentiera oro barnean ditula azaldu genitzake. Egitazko ispillu
degu ta zuzen ala oker, biribil ala zelai jarri, era berean emango digu
ikuskitzuna.

Eta au irudimen eder eta poesiz inguraturik datorrenean gizo-
naren barne-muñetaraño sartzen da.

Nik maiteen ditudan antzerki lanak egiaren antzera egifiak dirala
esango nuke. Egia gorria ba da ere, erderaz “realismo profundo”
deritzatena (1) Egia oin-arri, ez azalekoa, sakona baizik. “Simbolis-
mo, surrealismo” ta beste izen-goitiak ez naute batere asetzen. Ezta
ere antziñako trajediko aundikeri, itz-anpatu, ta mintzaldi ozen ta
biribillak naiz eta belarria kilikatzen ba digute. Batzuek Teatroan
ele-eder edo elocuencia billa dabilta leenik: errege ta aundi-maundien
jarduna, itzneurtu ao-gozagarri, bakar-izketa luze ta garratzak erio-
tzen aurrelari. Irudimen ta amets-jarioa.

Onela dio prantzestar irizle batek (2). Ameriketako Teatro berriari
arunt ta lauegia derizkio: “*L'Eloquence est tuée et il n'y a pas de
grand Théâtre quand il n'y a pas d'éloquence*”. Ez det nik ala uste.

Moda'ren aginduak alde batera utzita Egiaren antzez tajaturiko
teatroak beti du jendeen psikolojia agertzeko bidea, egite ta mintzoa-
ren bitartez. Eta emendik datorkio Teatroari indar ta giarra.

Errialde bakoitzak bere neurri ta gogoko Teatroa dizu. Bego Japon
bere “Kabuti” dalakoarekin. Elkarrengandik beti zer ikasia ba degu,
ori bai, baiñan ni ez nazute besteen gauzak oso osorik euskeratzeko
zale. Geienaz gaiak artu ditezke gero berriz gure erara egosteko.
Teatro zarra noski aizetzen doa.

Lenagoko gezur-ipuiak, ao-xurikeri, olertiaren goi-orail siniste-
ziñok eguratsak eraman zituen. Errusia'ko Stanislavski bere Mosku'ko
teatroan; Frantzia'ko Antoine'ren “*Théâtre Libre*” eta geroztik
teatroa berritu dutenok egiantzaren bidetik ibilli ziran, oraingo antzer-
kigille ospatsu geienak jarraitzen duten bera.

Ortaz gañera Teatro'k iraungo ba du iru baldintza eskatzen ditu:
antzerkigile edo teatro idazleak lendabizi; antzezlari edo jardun-
lagun komeriantek gero, eta azkenik ikusle-entzule jendea, publikoa
deritzana. Orietako baldintzaren batek utsegiten ba du, kaixio motel!
Teatroak egin dik! Orregatik nere motzean leiatu izan naiz euskal-
antzerkian puská berriak sortzen, eta besteí bidea erakusten lan ortan

(1) Teatro experimental. José Gordón Paso. 1959.

(2) Pierre Marcabru. Signes du Temps. Théâtre américain à Paris, 1959.

saia ditezen. Eta aspaldidanik alegiñak egin izan ditut Antzezlari-taldeak ugaritzearren, aldizkari, batzaldi, sariketa ta zabalkundearen bitartez.

Lenengo baldintza biak sendotu ezkeru, irugarrena irabaziko degu: jendearen, publikoaren, oniritzi ta laguntza. Iruren artean osatu ta indartzen bait da Antzertia'ren izate ta etorkizuna. Gure artean, ifiori ezer kendu gabe, Pierre Larzabal, orain Zokoa'n Lapurdi'n erretore dagona komerigille ugari eta emankorrena dugu. Benetan idazle azkarra azkaindarra. Aren izena gogoan artu artaz mintzatzen asko entzungo bait dugu. Teatro'rako ez ezik bestela ere lan eder eta giarrik idatziak ditu. Azkenik "Gure Herria" aldizkarian "Aldai-ko" (3) izenpean. Aspaldi irakurri dudan bikañenetakoa, bai azal eta bai mamiz: ots! taju ta asmamenez. Bejondiola!

Bañan aurrera goazemazu bazterretik ibiltzeke. Bestela norbaitek galdegin lezake zertara ote datorren berriketa au guzia. Nere azken antzerki-lana txarra ala moldakaitza sortu ba zait, gogoz eta arretaz ernetua izan arren, itzaurre onek ez duala obetuko ondotxo dakit. Gurasoai bere seme-alabetzaz mintzatzea atsegin zaien bezela nik ere ezin egon bada nere gogoaren ume orretzaz irakusleekin itzasper-tu bat egin gabe.

Agian ez da gañera alperrikakoa izango. Nik esana gazteentzat ikasgarri diteke; eta bestalde naiz arrokeria izan barkakizun izango al zait Teatro gaiez azken gertakizunen berri ba-dugula azaltzea, eta Paris'en *Théâtre des Nations* 1959 urte ontan entzun diran izenak ezagunak ditugula: Millet amerikanoa, Brecht alemana, Brendan Behan irlandarra, Achard, Anouil, Yohanesko, Pagnol eta beste ainbat prantzesak. Ezin aipatuko ditugu guziak. Españarren artean García Lorca ta oraingo Mihura oso aiputan daude.

Amaitzeko, euskeldunentzat pozgarri izango da jakitea, aurren Paris ortan Monzon-Olaso'ren "*Menditarrak*" ikusgarri ederra txalotua izan dala. Zer bada? Zergatik bear dugu besteek baño gutxigo? Erri aundia ala txikia izan, Eskilo, Shakeaspeare, Racine, ala Lope de Vega'ren izkera erabili, Teatroa'k lege batzuek ditu ta asmatzen duanak asmatzen du.

Gure txikian aiek bezin aundi izan gaitzeko ondo ikusten gure inguruko gizadiaren sakona; eta itzez eta egitez neurritz tajutzen ba dakigu: "*Irria luze, nigarra labur*".

IBALAN.

1959-Uztailla.

---

(3) 1958. V-Gure Herria. "Larrun ene mendia".